

Uit solidariteit

Hans Renders' maandelijkse keuze uit de oogst aan biografieën en (auto)biografica. Dit keer: de politicus H. Goeman Borgesius en detectiveschrijver Ivans. Door Hans Renders

**H. GOEMAN BORGESIUS (1847-1917).
VADER VAN DE VERZORGINGS-
STAAT, EEN HALVE EEUW LIBERALE
EN SOCIALE POLITIEK IN NEDERLAND
DOOR BERT WARTENA
AKSANT, 400 P., € 25,-**

**EEN NUCHTERE ROMANTICUS.
LEVEN EN WERK VAN IVANS, JAKOB
VAN SCHEVICHAVEN 1866-1935
DOOR KEES DE LEEUW
M.M.V. ERNA KOK EN CHARLOTTE
SIENEMA
ASPEKT, 302 P., € 24,-**

Sociale politiek in Nederland heeft lang kunnen gedijen tussen twee polen: de solidariteit van de burger met de sociaal-economisch zwakkere medemens en de angst van diezelfde burger voor het communisme. De boodschappers van de middenweg waren vanaf het begin de sociaal-liberalen. De journalist en politicus Hendrik Goeman Borgesius was een van hun belangrijkste vertegenwoordigers. Bert Wartena schreef zijn biografie.

De laatste tijd verschijnt de ene studie na de andere over de politieke activiteit onder burgers in de tijd dat Goeman Borgesius de fundamenten van de verzorgingsstaat legde, zoals het nivellerende belastingstelsel en de Wet op de Sociale Woningbouw. Dat Wartena voor zijn verhaal het genre van de biografie heeft gekozen, is een slimme zet omdat hij daarmee meer recht kan doen aan de sociale en persoonlijke achtergronden van Goeman Borgesius dan in de meer theoretische studies over de sociale kwestie. Wartena beschrijft de jonge jaren van Goeman Borgesius in het Groningse Schildwolde. Daarna zijn studie, eerst theologie en vervolgens rechten. Hij verhuisde naar Arnhem en wierp zich op als oorlogscorrespondent. Het was een vakantiebaantje want hij was ook nog leraar staatsrecht aan de gemeentelijke hbs. In 1870 stuurde hij (tijdens de schoolvakantie) ooggetuigeverslagen van de Frans-Duitse oorlog naar Arnhem, tevens stortte hij zich op de politiek. Zijn artikelen werden ook in

Den Haag gelezen en zo kwam de directie van het twee jaar oude links-liberale *Vaderland* op het idee hem het hoofdredacteurschap aan te bieden. Wat de nog maar vierentwintigjarige Goeman Borgesius interessant maakte voor de sociaal voelende liberale krant was dat hij geen revolutionaire ambities had. Hij stelde nuchter vast dat er groepen in de maatschappij waren die oneerlijk werden behandeld. In *Het Vaderland* publiceerde hij een pleidooi voor de gelijkberechtiging van vrouwen. Het zou tot 1969 duren, achtennegentig jaar na dit artikel, voordat de wet geschrapt werd dat de man als hoofd van de echtvereniging gold.

Aan misstanden wilde Borgesius iets doen, eerst als journalist en vanaf 1877 (tot 1917!) als parlements lid voor de liberalen. Daarnaast schreef hij wekelijks een artikel in de *Zutphense Courant* om sociale misstanden aan de kaak te stellen, twintig jaar lang. De doelstelling was eenvoudig, maar de weg ernaar bleek 'een leven van strijd'. Zo gauw hij een vaste betrekking in de journalistiek had, kon hij in feite geen journalist meer worden genoemd. Daarvoor werd hij te zeer een belangenbehartiger van een politieke koers. Hij ventileerde uitsluitend zijn ideeën over de sociale kwestie en meldde zich zelfs aan bij het 'Comité ter bespreking van de sociale kwestie'. Zijn artikelen, waarin hij de overheid opriep iets aan de armoede van arbeiders te doen, leidde in 1886 en 1887 tot de grote enquête over de misstanden in werkplaatsen en fabrieken. Het moet bevreemding hebben gewekt bij socialisten én bij veel liberalen dat uitgerekend iemand van de liberale beweging de vrije markt aanwees als oorzaak van veel maatschappelijke problemen.

Naarmate de biografie van Wartena vordert, verdwijnt Goeman Borgesius als persoon uit beeld. Hij wordt een schim achter zijn politieke ideeën, en Wartema lijkt alleen belangstelling te hebben voor hoe die ideeën zich onderscheidden van de opvattingen die socialisten, katholieken, protestanten

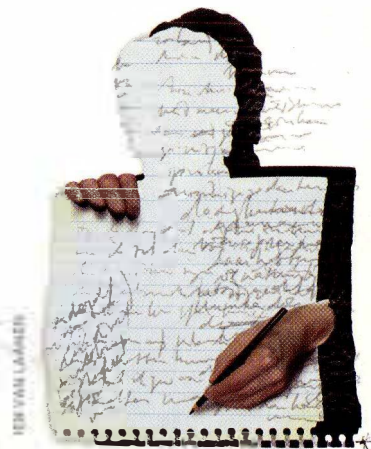
en oud-liberalen uitdroegen. Dat is een nuttige exercitie, maar voor een biografie dodelijk. Wartena brengt hier en daar nog wat biografische cosmetica aan, maar nog voor we halwege zijn boek zijn, wordt duidelijk dat hij zelf ook niet meer in die biografie gelooft. Dat zijn held met een sterk Gronings accent vaak woorden verhaspelde – het kamerlid Snoeck Henckemans noemde hij meestal Henk Snoeckemans en 'vrouwenkiesrecht' werd 'kouwenvriesrecht' – hadden we al in het eerste hoofdstuk gelezen.

Nadat uitgebreid uiteen is gezet wat Goeman Borgesius als kamerlid deed en waar hij voorstond, vermeldt Wartena hoofdstukken verderop pas dat hij ook inderdaad in het parlement kwam. Het kamerlid schopte het in

Snoeck Henckemans noemde hij meestal Henk Snoeckemans en 'vrouwenkiesrecht' werd 'kouwenvriesrecht'

1897 tot minister van Binnenlandse Zaken, in het kabinet-Pierson dat tot 1901 standhield. Pasaan het einde van deze biografie komt Wartema met Borgesius' loopbaan voor en na het ministerschap (en naast zijn werk als parlementariër) als directeur van een verzekeringsmaatschappij. Ook hier lukt het hem niet het leven van de politicus en de koopman te verpersoonlijken, in plaats daarvan krijgen we uitgelegd hoe de wereld van de levensverzekeringen er tussen 1890 en 1910 uitzag.

En dat hadden we al kunnen weten, uit de ook onlangs verschenen biografie van Jakob van Schevichaven (1866-1935), de detectiveschrijver Ivans die tevens directeur van een verzekeringsmaatschappij was. De in Sneek geboren Van Schevichaven promoveerde op het vrijzinnige proefschrift *De betekenissen en de waarde van het gelooven op gezag*, maar zijn gezondheid verhinderde een loopbaan als predikant. Hij gooide het roer om en schreef een tweede dissertatie onder de intrigerende titel *Over de veranderlijkheid van het vries-*

en kookpunt der vchten. Kees de Leeuw van de fanclub Jakob van Schevichaven schreef deze bizarre biografie. Als hij vermeldt dat Van Schevichaven in 1908 directeur werd van het internationaal opererende De Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrente, haast hij zich op te merken dat er buiten dit werk ook nog leven was. 'De hier en in het volgende hoofdstuk gegeven tijdsperiode dient daarom ruim geïnterpreteerd te worden.' In feite is dit boek te kinderachtig om er aandacht aan te besteden. Het bevat een opeenstapeling van, ja van wat precies. Zoals de verhandeling over het kantoor van De Algemeene: 'Werd het werk van Berlage al niet door iedereen gewaardeerd, het werk van Derkinderen was door zijn eenvoud en bijna totale afwezigheid van ornamentiek helemaal niet voor iedereen toegankelijk. Ook de Jugendstil- en symbolistische kunstenaar Jan Toorop (1858-1928) was een man wiens werk niet altijd gemakkelijk te doorgronden en te waarderen was.'

Doodzonde, zo'n nietszeggend boek, want Ivans verdient een heuse biografie, zo blijkt wel uit wat De Leeuw boven water heeft gehaald over deze Nederlandse Sherlock Holmes. Niet alleen omdat Van Schevichaven de auteur is van talloze detectives, onder meer de drieëndertig *Uit het leven van Geoffrey Gill* delen en zijn succesvolle studies over het verzekeringswezen. Hij was een sociaal bevlogen man die zijn moderne opvattingen over gelijkberechtiging van vrouwen en algemeen kiesrecht uitdroeg. De Leeuw stipt het allemaal aan, in met witregels van elkaar gescheiden alinea's. Net als Goeman Borgesius kwamen veel van zijn denkbeelden voort uit angst voor het communisme. Goeman Borgesius en Ivans hadden veel gemeen. Hun biografen staan met hun rug naar elkaar gekeerd. **LN**